

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 378.1(047.31)

А. О. Вітченко,
доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи
(Київський славістичний університет)

ТЕОРЕТИКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Автор статті досліджує наукові засади методичної роботи у вищому навчальному закладі, розкриває принципи, зміст, технологічні підходи до її організації в умовах модернізації вищої професійної освіти. Виявлено, що методична компетентність викладача залежить від його здатності до самоосвіти, яка допомагає опанувати передовий педагогічний досвід, поєднувати освітню теорію і практику, оволодівати сучасними технологіями професійного навчання.

У контексті модернізації вищої школи, визнання пріоритетності здобуття якісної освіти, підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів особливо важливого значення набуває проблема теоретико-технологічного забезпечення методичної роботи, яка в єдності з іншими напрямками – навчанням, науково-дослідною роботою і вихованням – утворює систему освітньої діяльності ВНЗ.

Окремих аспектам порушеної проблеми присвячені дослідження С. Вітвицької [1], І. Зязюна [2], О. Коваленко [3], Н. Кузьміної [4], В. Нагаєва [5], І. Соколової [6], М. Фіцули [7] та ін. Необхідність приведення методичної роботи у відповідність із сучасними методологічними настановами в галузі освіти, впровадження системного підходу до її практичної реалізації у вищих навчальних закладах зумовлює **актуальність пропонованої розвідки.**

Мета статті – визначити методологічні засади методичної роботи у вищій школі, розкрити принципи, зміст, технологічні підходи до її організації в системі освітньої діяльності ВНЗ.

З утвердженням гуманістичної освітньої парадигми оновлюється вся система вищої професійної освіти, переглядаються її основні пріоритети і спрямованість. Сціентистська модель навчання і викладання, побудована на елементарному відтворенні предметного змісту, витлумаченні наукових понять, законів і закономірностей, не відповідає сучасним вимогам. Переорієнтація з освітнього змісту на особистість компетентного викладача, здатного "структурувати наукове і практичне знання у найдоцільніші форми його подачі і сприймання студентами" [2: 10], зумовлює необхідність оновлення існуючих підходів до підготовки науково-педагогічних кадрів, організації методичної роботи у ВНЗ.

Під методичною роботою у сучасній педагогічній науці розуміють цілеспрямовану діяльність вищого навчального закладу щодо забезпечення психолого-педагогічної та методичної підготовки викладачів, спрямованої на підвищення ефективності освіти, досягнення майстерності у викладанні дисциплін, проведенні різних форм аудиторної і позааудиторної роботи зі студентами [6: 441-442; 7: 328].

Серед основних форм методичної роботи називають такі:

– комплексне методичне забезпечення дисциплін (підготовка програм, навчальних посібників, практикумів, методичних посібників, що передбачають найбільш ефективне використання сучасних форм і методів навчання);

– розробка комплексних кваліфікаційних робіт і завдань за профільними дисциплінами;

– підготовка методичних матеріалів до самостійної роботи студентів;

– розробка і видання методичних рекомендацій з виконання курсових, дипломних і випускних робіт;

– підбір місць практики для студентів відповідно профілю майбутньої роботи;

– співробітництво з іншими навчальними закладами;

– вивчення, узагальнення і впровадження в навчальний процес прогресивних форм навчання;

– участь викладачів у методичних конференціях [1: 51].

Втім традиційні погляди на сутність і форми методичної роботи потребують корегування з метою приведення їх у відповідність із сучасними методологічними настановами, утвердженням нових пріоритетів вищої професійної освіти:

1. Освіта протягом усього життя.

2. Професійна мобільність випускників на ринку праці.

3. Особистісно орієнтований і розвивальний підхід до підготовки фахівців.

4. Перехід від кваліфікації до компетенції.

5. Фундаменталізація, інформатизація і технологізація вищої освіти, стимулювання інноваційної освітньої діяльності тощо.

Передусім, необхідно переглянути підходи до методичної роботи як чогось однобічного, другорядного і безособового. У нашому розумінні методична робота – це сукупність цілеспрямованих заходів, спрямованих на поглиблення фахової компетентності викладача (знання, уміння, навички, досвід, способи діяльності і комунікації), що забезпечує його професійну самореалізацію, оптимізацію навчально-виховного процесу, вдосконалення предметного навчання та викладання відповідно із сучасним рівнем розвитку освіти, науки і техніки. Водночас, варто зауважити, що рівень методичної компетентності викладача залежить від його здатності до самоосвіти, яка допомагає опанувати передовий педагогічний досвід, поєднати освітню теорію і практику, оволодіти сучасними технологіями професійного навчання. Ефективність методичної роботи багато в чому залежить від дотримання тих принципів, за якими здійснюється її організація у ВНЗ: системність, науковість, єдність теорії і практики, особистісно орієнтований і розвивальний підходи, проблемність, діяльнісний підхід, цілісність, наступність, компетентнісний підхід та ін.

У сучасній педагогічній науці спостерігаються спроби ототожнення навчальної і методичної роботи, тлумачення останньої як напрямку освітньої діяльності, що має своїми завданнями розробку змістового наповнення дисциплін, передбачених навчальним планом, їх документальне забезпечення (складання планів і програм), діагностику рівнів предметної підготовки студентів тощо. Такий підхід є лише частково виправданим, оскільки методика як прикладна педагогічна наука відповідає на три ключових питання: Що? Навіщо? Як вивчати?

В умовах інформатизації суспільства змінюються пріоритети вищої освіти, оновлюється зміст, види і форми діяльності викладача. Не є винятком і методична робота, в якій першочергового значення набуває технологічна компетентність, що інтегрує такі професійні якості науково-педагогічного працівника:

- знання психолого-педагогічних закономірностей навчання, виховання і розвитку особистості майбутнього фахівця, здатність співвідносити мету і завдання освітньої підготовки з індивідуальними особливостями студентів, їх професійними інтересами й освітніми запитам;
- уміння проектувати навчально-виховний процес, корегувати власну викладацьку діяльність з урахуванням прогнозованих змін;
- уміння передбачати результати навчально-пізнавальної діяльності студентів, наслідки власної педагогічної діяльності;
- уміння добирати оптимальні методи викладання, застосовувати сучасні педагогічні технології, спрямовувати їх на досягнення освітньо-виховної мети;
- досвід планування, організації та проведення навчальних занять різних типів і форм;
- здатність до педагогічного самоаналізу;
- уміння цілеспрямованого спостереження, узагальнення і критичного засвоєння педагогічного досвіду.

Результативність методичної роботи багато в чому залежить від характеру її організації у вищому навчальному закладі, чіткого усвідомлення основної мети, завдань і спрямованості цієї роботи, якості підготовки професорсько-викладацького складу і мотивації його діяльності.

Система методичної роботи у ВНЗ складається з основних рівнів, видів і форм її організації (рис. 1).

Найнижчий рівень методичної роботи забезпечується на кафедрі. Здійснюється вона під керівництвом завідувача кафедри у таких **видах**:

- підготовка науково-педагогічних кадрів, організація наставницької роботи;
- аналіз якості викладання дисциплін, підвищення педагогічної кваліфікації професорсько-викладацького складу;
- проведення методичних заходів з метою поширення передового педагогічного досвіду, ознайомлення з новими методиками і технологіями викладання;
- організація початкової експертизи рукописів методичних видань, підготовка висновків щодо їх рекомендації до друку.

Форми організації методичної роботи на кафедрі: обговорення на засіданнях кафедри відкритих занять; презентація на стендах кафедри (на Internet-сторінці, у фаховій періодичній пресі тощо) передового педагогічного досвіду викладачів; виступи на методичних семінарах; звіти викладачів про підсумки власної методичної роботи за певний період; майстер-класи з проблем оптимізації навчально-виховного процесу, впровадження сучасних педагогічних технологій; передзахисти дисертаційних досліджень, присвячених прикладним аспектам удосконалення предметних методик тощо.

Наступний рівень – це організація методичної роботи у структурних підрозділах університету (інститутах, факультетах), що здійснюється навчально-методичними комісіями під керівництвом директора (декана) або його заступника з навчально-методичної роботи у таких **видах**:

- моніторинг методичної роботи на кафедрах;
- розробка пропозицій щодо вдосконалення методичної роботи;
- координація методичних досліджень;
- вирішення питань, пов'язаних із підвищенням кваліфікації науково-педагогічних працівників;
- рекомендація для затвердження методичної літератури та інші.

Форми організації методичної роботи в інститутах (на факультетах): звіти кафедр про стан і перспективи організації методичної роботи; міжкафедральні методичні семінари, конкурси, виставки, презентації; методичні читання, присвячені актуальним питанням технологізації навчально-виховного процесу, підвищення педагогічної майстерності викладачів тощо.

Найвищий рівень управління методичною роботою у ВНЗ забезпечується науково-методичною радою, яка:

- визначає пріоритетні завдання методичної роботи в університеті;
- розглядає питання планування, організації та контролю за методичною роботою у структурних підрозділах;
- ухвалює рішення щодо вдосконалення методичної роботи, затвердження рекомендованої літератури тощо.

Форми організації методичної роботи на загальноуніверситетському рівні: підготовка і проведення науково-практичних конференцій, методичних семінарів, тренінгів; обговорення методичних питань на виробничих нарадах, засіданнях науково-методичної ради, Вченої ради; презентації передового педагогічного досвіду; виставки методичної літератури; конкурси на кращу методичну розробку; огляди методкабінетів тощо.

Запропонована система методичної роботи, безумовно, не вичерпується перерахованими вище видами і формами, оскільки кожен вищий навчальний заклад має власні традиції, досвід, підходи до розв'язання цієї актуальної проблеми. Завдяки поглибленню міжнародних зв'язків оновлюються програми вузівського співробітництва, обов'язковими елементами яких стають обмін викладачами, стажування, проведення спільних методичних заходів, присвячених питанням забезпечення академічної мобільності студентів, застосування сучасних технологій навчання, удосконалення предметних методик тощо. У висвітленні цих аспектів активізації методичної роботи вбачаємо **перспективи подальших досліджень**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : [методичний посібник] / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Зязюн І. Сучасний викладач технічного вузу : особливості педагогічної дії / І. Зязюн // Шлях освіти. – 1998. – № 2. – С. 9–13.
3. Коваленко О. Є. Проблеми методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін / О. Є. Коваленко // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 173–176.
4. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьміна. – М. : Высш. шк., 1990. – 117 с.
5. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : [навчальний посібник] / В. М. Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
6. Соколова І. В. Технологія організації методичної роботи у вищому закладі освіти / І. В. Соколова // Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. – К. : ВІПОЛ, 2001. – С. 440–457.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник] / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
8. Педагогічна майстерність : [підручник] / за ред. І. Зязюна. – [3-є вид., доп. і перероб.]. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

Матеріал надійшов до редакції 28.09. 2011 р.

Витченко А. А. Теоретико-технологические основы методической работы в высшем учебном заведении.

Автор статьи исследует научные основы методической работы в высшем учебном заведении, раскрывает принципы, содержание, технологические подходы к её организации в условиях модернизации высшего профессионального образования. Выявлено, что уровень методической компетентности преподавателя зависит от его способности к самообразованию, которая помогает овладеть передовым педагогическим опытом, объединить образовательную теорию и практику, овладеть современными технологиями профессионального образования.

Vitchenko A. O. The Theoretical-Technological Bases of Methodology Work in the Higher Educational Establishments.

The author of the article studies the scientific bases of the methodology work in the higher educational establishments, exposes the principles, contents and technological approaches to its organization within the modernization of the higher vocational education. It has been discovered that the level of the teacher's methodic competence depends upon the abilities towards the self-education which helps to acquire the foremost pedagogical experience, combine the educational theory and practice, master the modern technologies of the professional education.